

Lived Experiences of Iranian Immigrants Residing in Germany: Life Opportunities Amidst Conflicts

Maryam Mokhtari^{1*}, Siroos Ahmadi¹, Korosh Esaei Khosh¹

1. Department of Social Sciences, Yasouj University, Yasouj, Iran.

* Corresponding author: Maryam Mokhtari. Email: mmokhtari@yu.ac.ir

Original Article

Abstract

Background and Aim: Annually, millions of people worldwide leave their homeland to live in another country. Thousands of Iranians have emigrated to industrial societies in recent decades. This research aims to explore the lived experiences of Iranians who have immigrated to Germany in recent years.

Data and Method: A phenomenological methodology based on the Colaizzi approach was employed. Participants consisted of 12 Iranian immigrants who migrated to Germany from Shiraz. They were selected through purposive sampling, and the required data were collected using in-depth interviews.

Findings: The data from lived experiences were analyzed under four main concepts: "Rationality conditioned by the rule of law", "growth of individuality", "economic pull", and "Pushes arising from lifestyle-value conflicts." The findings, formulated within a semantic model, led to the emergence of a core category: "Migration as an Opportunity for advancement and change amidst conflicts."

Conclusion: The lived experiences indicate that the immigrant initially faces a kind of ambiguity and confusion in the new society; There are basic challenges in interaction with the host country's culture in front of them; They must integrate into the social and cultural fabric of the new society, yet cannot completely detach from the social and cultural teachings of their past. Consequently, immigrants in Germany face lifestyle and value-based challenges in their interactions with others, but they endure the hardships of being away from their homeland for the sake of personal advancement.

Keywords: Migration, Phenomenology, Lived experience, Iran, Germany.

Key Message: Iranian society has undergone significant social and cultural changes in recent decades. This necessitates policymakers' attention to these changes to prevent further future migration and the outflow of human capital from the country.

Received: 30 May 2025

Accepted: 22 June 2025

Citation: Mokhtari, M., Ahmadi, S., Esaei Khosh, K. (2026), Lived experiences of Iranian immigrants residing in Germany: Life opportunities amidst conflicts, *Journal of Social Continuity and Change*, 5(2), 333-355.
<https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23213.1266>

Extended Abstract

Introduction

Every year, millions of people all over the world emigrate and leave their hometowns to live in another country. Thousands of Iranians have moved to industrial societies in recent decades. The issue of emigration from Iran to other countries, especially industrial ones, has become a serious discussion and has attracted the attention of many academic researchers. The main purpose of this research is to study the lived experiences of Iranians who have emigrated to Germany in recent years.

Methods and Data

To achieve this goal, the phenomenological methodology using the Collaizi method was employed. The participants were 12 Iranian migrants who emigrated to Germany from Shiraz. They were chosen using purposive sampling, and the necessary information was gathered through in-depth interviews. The main questions of the study were as follows. 1) What is the feeling and perception of Iranian immigrants from residing in an industrialized country? 2) How do Iranian immigrants define and manage the kind and type of their relationships in the host country? 3) What were the motivating conditions, including social, economic, cultural, etc., for the Iranian emigrants to reside in Germany? To determine the credibility of the results, a preliminary step involved selecting immigrants who have emigrated to Germany within the last ten years and are currently residing in different cities throughout the country. The interviews were held during an appropriate time frame to obtain a more thorough insight into the research topic. Subsequently, the consistency technique was applied, during which two researchers independently conducted the coding process, followed by a comparison of their findings with those of a third researcher.

Findings

The results obtained from lived experiences were organized into a framework consisting of 25 concepts, 9 categories, and 4 themes. The main themes were as follows: 1) Rationality depends on lawfulness, which included two categories: need to follow the law and benefit from observing the law. 2) Growth of individuality, which included importance of independence, and benefit from saving in life. 3) Economic pull based on job abundance, job security, and specialization. 4) Pushes resulting from biological and value conflicts, that are abstracted from social adaptation problems and emotional conflicts. The issue of emotional and feeling conflicts refers to the cultural differences between the two countries; Germany and Iran. The above-mentioned four main themes, in a semantic model, resulted in the core category of the research: migration as an opportunity for progress and change in the shadow

of conflicts. This core category indicates that the categories of rationality and individual growth, and economic pulls, which refer to the scenario of the growth of individualism in recent years at the global level, are still accompanied by challenges, and individualistic values have not encompassed all of the lived experiences of individuals. Therefore, these concepts are placed alongside the experience resulting from value drives that bring a kind of psychological pressure to the individual. It refers to an opportunity for progress and change, and shows the concerns of the participants, which indicate pursuing the dream of progress at the cost of enduring social pressures such as cold social relations, feelings of loneliness, and being a stranger in Germany.

This research concludes that the emigrants face biological and value challenges in interaction with others. For personal progress, they tolerate the hardships of being away from their homeland, but they do not give up the possibility of personal progress in Germany because of the intimate atmosphere in Iran.

Conclusion and Discussion

In a phenomenological perspective toward the issue of the residence of Iranian emigrants to Germany, the question was: how do individuals define and manage their kind and type of relationships? In this regard, pursuing personal growth and principally trying to achieve the dreams that they could not achieve was highly prominent. Moreover, the emigrants to Germany have realized that if they want to achieve desires like having a prestigious occupation and a social status, it requires paying attention to the law, according to Todaro—something that has been embedded in macro-level policies. On the other hand, the lived experiences of the emigrants indicate a kind of value transformation during which people follow self-fulfillment in economic affairs and employment. This event reflects Inglehart's scarcity hypothesis, that people attribute the greatest subjective value to things that are in short supply in society. Residence in Germany is a kind of opportunity for these emigrants to progress. In the contemporary world, the policy of life based on individualization has been replaced with policies that are based on collectivism, which is apparently in contrast with tradition. As a result, the emigrants try to overcome the tensions arising from conflicts related to social adaptation and mental conflicts.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

All ethical considerations, including confidentiality, trustworthiness, citation accuracy, respect for contributors, adherence to ethical data collection standards, and participant

privacy have been taken into account by the researchers. All study participants were assured of the confidentiality of the research findings, and their involvement was entirely voluntary.

Aknowledgments

This paper is taken from the PhD thesis of the third author. The authors are thankful and grateful of the Iranian immigrants in Germany who participated in this research via virtual space, and the anonymous reviewers for their informative comments as well.

Athors' Contributions

Korosh Esaei Khosh prepared the initial draft of the manuscript. Maryam Mokhtari, as the thesis supervisor, provided oversight and guidance throughout the research, and was responsible for article submission and responses to referee feedback. Siroos Ahmadi, as thesis advisor, offered important methodological insights and contributed to the paper's methodology.

Funding

This reseach received no fund.

Conflicts of Interest

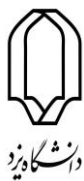
The authors declare that there is no any conflict of interests.

Author's ORCID

Maryam Mokhtari: <https://orcid.org/0000-0003-4312-7370>

Siroos Ahmadi: <https://orcid.org/0000-0002-4308-1395>

Korosh Esaei Khosh: <https://orcid.org/0000-0001-8268-946X>

تجربه زیسته مهاجران ایرانی از اقامت در کشور آلمان: فرصت‌های

زندگی در سایه تعارض‌ها

مریم مختاری^{۱*}، سیروس احمدی^۱، کوروش عیسایی خوش^۱

۱- گروه علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران.

* نویسنده مسئول: مریم مختاری. رایانامه: mmokhtari@yu.ac.ir

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: سالیانه میلیون‌ها نفر در سراسر جهان وطن خود را برای زندگی در کشوری دیگر ترک می‌کنند. در ایران نیز طی دهه‌های اخیر هزاران نفر به قصد زندگی در ممالک صنعتی اقدام به مهاجرت نموده‌اند. هدف این پژوهش واکاوی تجارب زیسته ایرانیانی است که طی سال‌های اخیر به کشور آلمان مهاجرت کرده‌اند.

روش و داده‌ها: برای دستیابی به این هدف از روش‌شناسی پدیدارشناسی به روش کلایزی استفاده گردید. مشارکت‌کنندگان، ۱۲ نفر مهاجرین ایرانی بودند که از شیراز به آلمان مهاجرت کرده‌اند. این افراد از طریق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب و با استفاده از مصاحبه عمیق، اطلاعات مورد نیاز از آنان جمع‌آوری گردید.

یافته‌ها: داده‌های حاصل از تجربه‌های زیسته، ذیل چهار مفهوم اصلی شامل «عقلانیت در گرو قانون‌مداری»، «رشد فردیت»، «کشش‌های اقتصادی» و «ارانش‌های ناشی از تعارض زیستی-ارزشی» واکاوی شده‌اند. یافته‌های حاصل، در قالب یک الگوی معنایی، به حصول مقوله‌ای هسته‌ای "مهاجرت فرصتی برای پیشرفت و تغییر در سایه تعارض‌ها" منجر گردید.

بحث و نتیجه‌گیری: تجربه زیسته حاکی از آن است که فرد مهاجر ابتدا با نوعی ابهام و سردرگمی در جامعه جدید مواجه می‌شود؛ چالش‌های اساسی در تعامل با فرهنگ کشور میزبان پیش‌روی او قرار دارد؛ باید خود را با اجتماع و فرهنگ جامعه جدید ادغام کند، اما نمی‌تواند به‌طور کامل از آموزه‌های اجتماعی و فرهنگی گذشته خود جدا شود. نتیجه این‌که مهاجران در کشور آلمان چالش‌های زیستی و ارزشی در تعامل با دیگران دارند، اما برای پیشرفت فردی، سختی‌های دوری از وطن را تحمل می‌نمایند.

واژگان کلیدی: مهاجرت، پدیدارشناسی، تجربه زیسته، ایرانیان، آلمان.

پیام اصلی: جامعه ایران طی دهه‌های اخیر تغییرات زیادی در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی به خود دیده است. توجه سیاست‌گذاران به این تغییرات را می‌طلبند تا از مهاجرت‌های بیشتر در آینده و خروج نیروی انسانی از کشور جلوگیری نمایند.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۹

ارجاع: مختاری، مریم؛ احمدی، سیروس؛ عیسایی خوش، کوروش (۱۴۰۵). تجربه زیسته مهاجران ایرانی از اقامت در کشور آلمان: فرصت‌های زندگی در سایه

تعارض‌ها، تداوم و تغییر اجتماعی، ۵(۲)، ۳۳۳-۳۵۵. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.23213.1266>

مقدمه و بیان مسأله

انسان‌ها در زندگی خود براساس زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و تحت تأثیر ارزش‌های حاکم، با انواع گوناگونی از رویارویی‌های مثبت و منفی روبرو می‌شوند. گاه با این مواجهه‌ها کنار می‌آیند و گاه با آن‌ها مقابله و برای تغییر در شیوه زندگی خود اقدام می‌کنند. مهاجرت و به‌ویژه مهاجرت‌های بین‌المللی، یکی از راه‌حل‌های عمده برای تقابل با این شرایط است. سازمان ملل، مهاجر بین‌المللی را کسی می‌داند که بیش از یک سال در خارج از کشور محل تولد خود، اقامت گزیده باشد (Koser, 2016: 5). علی‌رغم قدمت اقدام به مهاجرت، سالیان اخیر مهاجرت رو به افزایش بوده است. مطابق با گزارش سازمان بین‌المللی مهاجرت ما شاهد افزایش مقیاس مهاجرت بین‌المللی مطابق با روندهای اخیر بوده‌ایم. به‌طور گسترده‌ای تشخیص داده شده است که پیش‌بینی دقیق مقیاس و سرعت مهاجرت بین‌المللی بسیار دشوار است، زیرا ارتباط نزدیکی با رویدادهای حاد (مانند بی‌ثباتی شدید، بحران اقتصادی یا درگیری) دارد. همچنین روندهای بلندمدت (مانند تغییرات جمعیتی، توسعه اقتصادی، فناوری ارتباطات، پیشرفت‌ها و دسترسی به حمل‌ونقل). به‌گونه‌ای که الگوهای مهاجرتی متمایز، مانند "راهروهای" مهاجرت، طی سالیان متمادی توسعه یافته‌اند. تعداد مهاجران بین‌المللی در سراسر جهان در سال ۲۰۱۹، ۲۷۲ میلیون نفر (۳/۵٪ از جمعیت جهان) که ۵۲٪ از مهاجران بین‌المللی مرد بودند. ۴۸٪ زن بودند. ۷۴٪ از همه مهاجران بین‌المللی در سن کار (۲۰ تا ۶۴ سال) بودند. در همین راستا حواله‌های بین‌المللی در سال ۲۰۱۸ به ۶۸۹ میلیارد دلار افزایش یافت. جمعیت پناهندگان جهان در سال ۲۰۱۸ در حدود ۲۵/۹ میلیون نفر بود که بیش از نیمی از کل مهاجران بین‌المللی (۱۴۱ میلیون) در اروپا و آمریکای شمالی زندگی می‌کردند (UN, 2020).

اگرچه، مهاجرت در جوامع شکار و گردآوری، و کشاورزی وجود داشته است، اما افزایش مهاجرت‌ها اساساً از ویژگی‌های جامعه صنعتی است. در نتیجه گسترش سیستم حمل‌ونقل، ارتباط‌ها، و تسهیل سفر در جامعه صنعتی، میزان مهاجرت هم در بعد ملی و هم در بعد بین‌المللی به‌نحو بی‌سابقه‌ای افزایش یافته است (احمدی، ۱۳۹۳: ۸۸). در سال‌های اخیر موضوع مهاجرت از ایران به سایر کشورها به‌ویژه کشورهای صنعتی، به بحثی فراگیر تبدیل شده و نظر بسیاری را به خود جلب کرده است.

جمعیت مهاجران ایرانی در دنیا در سال ۱۹۹۰ میلادی بالغ بر ۸۲۰ هزار نفر بوده است که این رقم در سال ۲۰۲۰ میلادی به ۱/۸ میلیون نفر رسیده است. در طی ۳۰ سال گذشته جمعیت مهاجران ایرانی ۲/۲ برابر شده است (رصدخانه مهاجرت ایرانیان، ۱۴۰۰: ۲۶). این درحالی است که طبق سند چشم‌انداز بیست ساله، ایران کشوری پیشرفته و با رتبه اول اقتصادی منطقه، متکی بر سهم برتر نیروی انسانی، معرفی شده است. در این سند بر تقویت هویت ملی جوانان و فراهم کردن محیط رشد فکری و علمی و تلاش در جهت رفع دغدغه‌های شغلی، ازدواج و مسکن تأکید شده است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۵) گزارش‌هایی از آمار مهاجرت ایرانیان به خارج از کشور از سوی نهادهای رسمی و حتی رسانه‌ها، وجود دغدغه‌هایی در این زمینه را نمایان می‌سازد که بین مؤلفه‌های محقق نشده این سند و رشد بی‌رویه مهاجرت مغایرت وجود دارد. شاید بتوان اذعان کرد به‌عنوان یکی از فاکتورهای عدم تحقق خواسته‌های سند، آمار گرایش و اقدام به مهاجرت به خارج از کشور است. طبق گزارش اتاق بازرگانی تهران، در یک دهه گذشته حداقل ۲۰۰ میلیارد دلار سرمایه از کشور خارج می‌شود. (خبرگزاری ایلنا، ۱۴۰۳). آمار فوق فقط به سرمایه‌های نقدی اشاره دارد و سرمایه‌های انسانی را شامل نمی‌شود. در حقیقت مهاجرت می‌تواند کارکرد نهادهای یک کشور و کیفیت زندگی افراد را با فرصت‌ها یا چالش‌هایی مواجه نماید. از جمله این چالش‌ها از دست رفتن نیروی کار، خروج ارز، سرمایه و مسائل امنیتی می‌توانند باشند.

در برنامه هفتم توسعه، توجه به پدیده مهاجرت و تحقق چشم‌انداز برنامه، اهمیت حل مسأله مهاجرت را ضروری می‌نامد. این برنامه به شماره ۶۰۵۴۱ مربوط به تاریخ ۱۳/۰۴/۱۴۰۳ از سوی نهاد ریاست جمهوری جهت اجرا ابلاغ گردیده است. فصل اول برنامه هفتم با

عنوان رشد اقتصادی شامل زیرمجموعه‌ای از تجهیز منابع، محیط کسب و کار، مردمی‌سازی اقتصاد و اشتغال است. فصول ۱۶ در مورد جمعیت و خانواده و همچنین فصل ۱۹ در مورد ارتقاء نظام آموزشی به‌عنوان متولی حوزه توسعه اجتماعی و فرهنگی (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۳: ۲-۱۸۴-۲۰۵) که با موضوع این پژوهش ارتباط زیادی دارد. برای دستیابی به تمامی اهداف این برنامه مهم، نیروی انسانی اصلی‌ترین سرمایه برای رسیدن به اهداف است که اگر به آن پرداخته نشود و پدیده مهاجرت مدیریت نگردد، تحقق اهداف برنامه با مشکل مواجه می‌شود. ارائه راه حل و رفع مسأله مهاجرت به خارج سبب می‌شود کشور در مسیر توسعه پایدار موفق باشد.

مطالعه تجربه زیسته و درک افراد از زندگی می‌تواند برای فهم این که جامعه به چه سمتی تمایل پیدا کرده است کمک می‌کند. استفاده از روش پدیدارشناسی که در آن به مطالعه جنس و نوع تجربه فرد از زندگی و نه مطالعه خود فرد می‌پردازد، رویکردی است که برای فهم پدیده مهاجرت به‌عنوان یک مسأله ابزار مناسبی خواهد بود. پدیدارشناسی به معنای تجلی پدیده و به سوی خود چیزهاست (جمادی، ۱۴۰۰: ۴۰۵).

از آن جا که آمار مهاجرت از ایران به کشور آلمان در قاره اروپا، بیشتر از سایر کشورها در این قاره است (رصدخانه مهاجرت ایرانیان، ۱۴۰۱: ۱۲۷-۱۱۸-۸۷) و این که کشور آلمان به لحاظ اقتصادی و صنعتی از کشورهای شاخص در قاره اروپا است؛ لذا مهاجرین ایرانی به این کشور برای انجام تحقیق، انتخاب گردید. مطابق آمار سالنامه مهاجرت ایرانیان، کشورهای آلمان، سوئد، هلند، فرانسه و انگلستان به‌عنوان کشورهای صنعتی، بیشترین مهاجر را از کشور ایران داشته‌اند و در این بین، بیشترین آمار مهاجرت از ایران به کشور آلمان بوده است (رصدخانه مهاجرت ایرانیان، ۱۴۰۱: ۸۷). از این رو این تحقیق درصدد است با توصیف تجربه زیسته، شرایط زندگی افراد مهاجرت کرده به کشور آلمان را از دید مشارکت‌کنندگان واکاوی و توصیف نماید. به‌عبارتی با بررسی تجارب زیسته مهاجران هر چه بهتر می‌توان نیازهای افراد را شناخت و در راستای سند چشم‌انداز به رفع کاستی‌های موجود در جامعه مبدأ پرداخت. به این ترتیب افراد مهاجرت کرده از شهر شیراز به کشور آلمان به‌عنوان مشارکت‌کنندگان در پژوهش تعیین شدند. تمرکز و هدف مطالعه حاضر تنها توصیف و شناخت افراد از مهاجرت و زندگی در کشور آلمان با استفاده از روش پدیدارشناسی است. بر این اساس سؤال‌های زیر مطرح می‌شود:

۱) احساس و درک ایرانیان مهاجر از شهر شیراز و تجربه اقامت در یک کشور صنعتی و پیشرفته اروپایی (آلمان) چیست؟ (۲) مهاجران ایرانی که از شهر شیراز به کشور آلمان مهاجرت کرده‌اند جنس و نوع روابط خود را در کشور میزبان چگونه تعریف و مدیریت می‌کنند؟ (۳) شرایط برانگیزنده اعم از (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ...) برای مهاجران ایرانی از اقامت در کشور آلمان چه بوده است؟

پیشینه تجربی

برخی پژوهشگران مانند افشاری و همکاران (۱۳۹۹)، قمریان و همکاران (۱۳۹۹) و حسین‌پور و بهزادی (۱۴۰۱) و سجادی و همکاران (۱۴۰۳)، با روش کمی به مطالعه موضوع مهاجرت پرداخته‌اند. اما با رویکردهای کیفی به روش‌های مختلف نیز به مطالعه مهاجرت توجه شده است. در تحقیق ودادهیر و اشراقی (۱۳۹۸) پزشکان و پیراپزشکان به دلایل دافعه در کشور خود و جاذبه‌ها در کشور مقصد اقدام به مهاجرت می‌کنند. در این بین تحقیقات محدودی به تجربه زیسته مهاجرین توجه نموده‌اند. اکبری (۱۳۹۹) به فهم ذهنی مهاجران از جاذبه و دافعه مقصد و مبدأ مهاجرت، مطالعه موردی مهاجران محله خلیج فارس شمالی تهران توجه نموده است. افیونی و قاسمی (۱۳۹۸) به این نتیجه رسیدند که تجربه زنان از مهاجرت در زندگی روزمره با تحول روبرو شده است. همچنین شرایط زیست اجتماعی‌شان با تغییر ملاموس روبرو شده است. سوری و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود، نتیجه گرفته‌اند تجربه دوری از کشور مبدأ، بازخورد افراد را به زندگی عمیق‌تر نموده و در تحول شخصیت و استقلال رأی آن‌ها در تصمیمات زندگی‌شان

اثر داشته است. نمونه دیگر تحقیق سلطانی و همکاران (۲۰۲۱) نشان می‌دهد آن دسته از زنانی که دارای پیشینه‌های سنتی هستند، مهاجرت با رهایی از فشارهای اجتماعی و فرهنگی تجربه شده در ایران و انگیزه بیشتر برای اتخاذ سبک زندگی فعال جسمانی، مطابقت دارد.

برای^۱ و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با رویکرد پدیدارشناسانه هایدگری به مطالعه تجربه زیسته مهاجرانی پرداختند که دور از وطن می‌میرند. یافته‌های این پژوهش که بر روی ۱۰ نفر شامل ۷ مرد و ۳ زن که از بیماری صعب‌العلاج رنج می‌بردند و در نیوزلند بود منجر به استخراج سه مفهوم به شرح ذیل گردید. (۱) هویت دوگانه با درجات متفاوتی از هماهنگی، (۲) مرور زندگی با زنده کردن خاطرات سرزمین مادری و رهاکردن رؤیاهای (۳) امید به دیدار سرزمین مادری. آکف^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی به مطالعه نقش آسیب‌های روانی و بازداشت سیاسی در سلامت روان و شرایط زندگی مهاجران به آمریکا پرداختند. این پژوهش به روش پدیدارشناسانه بر روی ۸ نفر که به‌صورت گلوله برفی انتخاب شده بودند انجام و مصاحبه‌ها از طریق ویدیو کنفرانس انجام شدند. یافته‌های پژوهش منجر به استخراج مفاهیم موانع بیرونی، علائم پریشانی روانی، رفتارهای مقابله‌ای و کمک‌خواهی و روابط بین فردی گردید.

راجندران^۳ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی به روش پدیدارشناسانه به مطالعه تجربه زیسته کارگران بسیار ماهر در ادغام در نیروی کار پرداختند. این پژوهش بر روی ۱۲ نفر از مهاجران که از هفت کشور مختلف به استرالیا آمده بودند انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد، شیوه‌های غیررسمی محل کار، راهنمایی غیرهمسالان، و وجود سرپرست همدل، به ادغام در نیروی کار کمک می‌کردند. در همان حال، موانع ساختاری خارج از سازمان، نژادپرستی، موانع فرهنگی، باعث عدم ادغام در نیروی کار می‌شدند.

مرور پژوهش‌های انجام گرفته نشان می‌دهد، بیشتر تحقیقات، مهاجرت در کشور مبدأ مورد توجه محققین قرار گرفته و اما در کنار آن تحقیقاتی نیز به مطالعه تجارب مهاجرین در مقصد، پرداخته‌اند. در این تحقیقات به مطالعه ادراک و تجارب زیسته مهاجران به‌منظور شناخت عمیق از آنچه که بر افراد گذشته است، و این که شرایط حال حاضر را چگونه درک و تجربه می‌کنند، می‌پردازد. نظر به این که برخی کشورهای صنعتی از جمله آلمان با وفور مهاجران ایرانی در مقایسه با سایر کشورها، همراه است، و از طرفی تحقیق در زمینه تجربه زیسته این مهاجرین انجام نگرفته است، پژوهش حاضر به دنبال تمرکز بر این خلأ پژوهشی است.

ملاحظات نظری

مطالعه پدیدارشناسی، معنای تجارب زیسته افراد متعدد از یک مفهوم یا پدیده را توصیف می‌کند. پدیدارشناسی یک فرمول ساده و عمیق به ما می‌دهد «زبان زیسته تکیه بر معنای زیسته دارد و معنای زیسته تکیه بر تجربه زیسته» (زهاوی، ۱۳۹۸: ۱۹). پدیدارشناسی می‌خواهد معنای تجربیات‌مان را توضیح دهد. هوسرل می‌اندیشد که تمامی تجربیاتی که دارای نوعی معنا هستند آگاهانه هستند و از این رو پدیدارشناسی بر رویدادهای آگاهانه تمرکز می‌کند. آگاهی جریان ثابتی لاینقطع است که میان ابژه‌ها و نگرش‌های متکثر در نوسان و در تغییر است (کاوفر و چمرو، ۱۳۹۹: ۵۵).

در این تحقیق مهاجرت به‌مثابه رفتاری از سوی مهاجرین در نظر گرفته می‌شود که شناخت معانی کنشگران از این رفتار به محقق کمک می‌کند تا به فهم عمیق‌تری از ورود آنان به دنیای جدید، کمک نماید؛ درک این که تجارب زیسته مهاجرین از شرایط مبدأ و شرایط

1. Bray

2. Akef

3. Rajendran

مقصد چه بوده است که تداوم زندگی در کشور دیگری به عنوان مهاجر را رقم زده است. ویژگی‌های شخصیتی فرد مهاجر در پیوند با شرایط و اوضاع، ترکیبی از تجربه و عمل را پیش روی فرد تجربه‌کننده قرار می‌دهد.

در ایستار پدیدارشناسی طبق نظر هوسرل، زیست جهان همچنان حضور دارد، اما دیگر آن را بدیهی نمی‌دانیم. مفهوم هوسرلی از زیست جهان دو پهلو است و معنای دقیق این اصطلاح بستگی به زمینه دارد. علم مبتنی بر زیست جهان است و سرانجام در بنیانی که آن ایستاده جذب می‌شود. با گذشت زمان پیش فرض‌های نظری در کاربرد روزمره ادغام و بخشی از زیست جهان می‌شود (ذهن‌آوی، ۱۳۹۸: ۲۵۲). این زیست جهان در سطح کلان یاد آور نظریه تودارو در خصوص سطح توسعه یافتگی کشورهاست که بر روابط بین الازدهانی افراد اثر گذار است. در سطح کلان مایکل تودارو^۱ بر تدوین سیاست‌های مناسب تاکید دارد. به نظر وی یک اقدام ساده، ولی قاطع در تاکید بر اهمیت پدیده مهاجرت این است که تشخیص دهیم هرگونه سیاست اقتصادی و اجتماعی (برای مثال سیاست‌های دستمزد، درآمد و برنامه‌های تشویق اشتغال) که در درآمدها اثر گذارد، به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم جریان مهاجرت را تحت تاثیر قرار می‌دهد. این موضوع به نوبه خود می‌تواند جغرافیای فعالیت اقتصادی، توزیع درآمد و حتی رشد جمعیت را تغییر دهد (تودارو، ۱۳۹۱: ۲۸۵).

در پژوهش حاضر مهاجرت به مثابه رفتاری از سوی مهاجرین در نظر گرفته می‌شود که شناخت معانی کنشگران از این رفتار به محقق کمک می‌کند تا به فهم عمیق‌تری از ورود آنان به دنیای جدید، کمک نماید. اورت لی، مهاجرت را در یک مدل رانش-کشش و در سطح فردی را مطرح نمود و به دو جنبه عرضه و تقاضای مهاجرت پرداخت. لی مهاجرت را متأثر از شرایط عدم تعادل فضایی تبیین کرد. شرایط ناحیه مبدأ، ناحیه مقصد، موانع مداخله‌کننده و اوضاع شخصی در اتخاذ تصمیم به مهاجرت دخیل است. مهاجرت انتخابی (پاسخ متفاوت به عوامل مثبت و منفی از سوی مهاجران) و گزینشی (بدون تصادفی بودن) است (Lee, 1966: 49-54). درک این که شرایط مبدأ و شرایط مقصد چه بوده است که به جذب افراد در کشور مقصد منجر شده است، به فهم پدیدارشناسانه نیاز دارد. افراد با نگاه به شرایط زندگی خود در منطقه مبدأ به عنوان عوامل بازدارنده و در نظر داشت عوامل ترغیب‌کننده در مقصد را مقایسه می‌کنند که این فرایند، حاکی از تجربه زیسته آنان است. به عبارتی دیگر توجه به «شرایط برانگیزنده»، بخشی از فهم تجربه زیسته افراد مورد مطالعه است که بر این اساس می‌توان در بستر این نوع از پژوهش، مفاهیم کشش و رانش اورت لی (۱۹۶۶)، به بینش نظری محقق کمک می‌نماید.

برای فهم تجربه زیسته افراد از مهاجرت، فهم ارزش‌هایی که این مهاجران دارند و این که این ارزش‌ها در بستر موجود به گفته آنان دچار چه تغییراتی شده است، می‌تواند محقق را در شناخت پدیدارشناسانه کمک کند. به‌ویژه این که اولویت ارزشی فرد تحت تاثیر محیط اجتماعی-اقتصادی شکل گرفته، که با تغییر شرایط محیطی، اولویت‌های ارزشی نسل جوان با نسل قبل متفاوت می‌شود. دو فرضیه پیش‌بینی‌کننده دگرگونی ارزشی: ۱) کمیابی «دگرگونی کوتاه‌مدت و دوره‌ای»، ناظر بر اولویت‌های فرد از بازتاب محیط اجتماعی-اقتصادی بوده که برای او بیشترین ارزش‌ها چیزهایی است که عرضه آن‌ها نسبتاً کم باشد (۲) اجتماعی شدن «دگرگونی بلندمدت و تدریجی»، ناظر بر ارزش‌های اساسی فرد به شکل گسترده که بازتابی از شرایطی بوده که در طول سال‌های قبل از بلوغ وجود داشته (اینکلهارت، ۱۳۷۸: ۴۸). این نظریه در مجموع از آن جهت برای تحقیق حاضر حائز اهمیت است که چنانچه با تغییر اولویت‌های ارزشی، شکلی تازه در ماهیت اجتماعی پیش بیاید و افراد در محیط زندگی خود شرایط را برای این خود ابرازی و تصمیم‌گیری مستقل فراهم نینند، دست به انتخاب و تغییر محل زندگی می‌زنند و به رفتن به مکانی دیگر گرایش پیدا می‌کنند و از این رهگذر تجربه زیسته خود در محیط مبدأ را با

^۱. Michael Todaro

تجربه زیسته در مقصد مقایسه نموده، این مقایسه شرایطی را ایجاد می‌نماید تا مهاجران در آنجا بتوانند به خواسته‌های فرامادی‌شان برسند.

تجارب زیسته مهاجرین را می‌توان در قالب نظریه سیاست زندگی فهم نمود. به نظر گیدنز جابه‌جایی انسان‌ها در دنیای کنونی با شتاب دگرگونی همراه است که به ادغام فرهنگ‌های گوناگون جهت مسالمت هر چه بیشتر منجر شده است. این موضوع به همانند شدن مهاجرین با جامعه مقصد منجر شده است. به این معنا که مهاجرانی که وارد یک جامعه می‌شوند، دست از آداب و رسوم و کردارهای اولیه خود بردارند و رفتار خود را براساس ارزش‌ها و هنجارهای اکثریت شکل دهند (برومندزاده و نوبخت، ۱۳۹۳). برخورد با ارزش‌ها در کشور مقصد توسط مهاجرین در راستای امکان بقا در آن کشور، نوعی سیاست زندگی است. سیاست زندگی یعنی سیاست تصمیم‌گیری مربوط به زندگی. این که تصمیم‌گیری‌ها کدامند و چگونه باید آن‌ها را به صورت مفاهیم درآوریم؟ سیاست زندگی در چند حوزه خود را نشان می‌دهد: (۱) تصمیم‌گیری‌های سیاسی براساس آزادی انتخاب (۲) ایجاد شکلی از زندگی که اخلاقاً توجیه‌پذیر باشد و امکان تحقق خویشتن را در متن وابستگی‌های متقابل جهانی فراهم آورد. (۳) توسعه اخلاقیات مربوط به موضوع «چگونه باید زندگی کنیم؟» در نظم اجتماعی مابعد سنتی (گیدنز، ۱۳۷۸: ۳۱۱). لذا می‌توان گفت تجربه زیسته مهاجرین از زندگی بر اساس سیاست زندگی که برای خود دارند، شکل می‌گیرد.

روش و داده‌های پژوهش

هدف اصلی پدیدارشناسی تقلیل تجارب افراد از یک پدیده به توصیفی از ذات فراگیر «ماهیت واقعی آن چیز» است (کرسول، ۱۳۹۶: ۸۰-۷۹). پژوهش کیفی با پیش فرض‌ها، در زمره رویکرد تفسیری و تمرکز بر نگاه‌ها، معانی و دیدگاه‌های ذهنی مشارکت‌کنندگان دارد (کرسول، ۱۳۹۶: ۷۹). مشارکت‌کنندگان در این تحقیق، مهاجران ایرانی از شهر شیراز به کشور آلمان در طی ۱۰ سال اخیر بودند که تجربه مهاجرت از کشور ایران و اقامت در کشور آلمان را داشتند. انتخاب مهاجرین از شهر شیراز، بنا بر محدودسازی نمونه برای به دست آوردن یک تجربه زیسته منسجم‌تر انجام گرفت. چرا که در تحقیق کیفی، محقق به دنبال تعمیم نمی‌باشد. انتخاب نمونه از مهاجرین از شهر شیراز به این دلیل است که اولاً، این شهر یکی از کلان‌شهرهای کشور ایران است که از مهاجرپذیری بالایی برخوردار است. ثانیاً، به دلیل مناسبات فرهنگی همچون خواهرخواندگی شیراز با دو شهر وایمار و درسدن، از قدیم، بخش اعظم مقصد مهاجرین از شیراز به کشورهای صنعتی، آلمان بوده است. در این پژوهش از تکنیک مصاحبه عمیق برای کسب اطلاعات استفاده شده و همچنین با توجه به شرایط خاص و محدودیت‌های دسترسی به مشارکت‌کنندگان، از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شده است. تعدادی از افراد که در سنین زیر پنجاه سال و در بازه زمانی ۲ تا ۱۰ سال اخیر از شهر شیراز به کشور آلمان مهاجرت کرده‌اند، مورد مصاحبه قرار گرفتند. در این پژوهش ضمن این که تلاش شد تا نمونه‌ها از حداکثر تنوع در ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و محل سکونت، برخوردار باشند، در نهایت با تعداد ۱۲ مصاحبه با مهاجران ایرانی مقیم در کشور آلمان که از شیراز مهاجرت کرده بودند، اشباع نظری حاصل گردید.

در پدیدارشناسی روش‌های خاصی برای تحلیل ارائه شده‌اند که از جمله آن‌ها روش کلایزی^۱ بوده که شامل هفت گام است: (۱) مطالعه تمام توصیف‌ها برای به دست آوردن یک احساس و مانوس شدن با آن‌ها؛ (۲) استخراج جمله‌ها و عبارات مستقیماً مرتبط با پدیده مورد مطالعه؛ (۳) تلاش برای پی بردن به معنای هر یک از جملات مهم؛ (۴) قرار دادن معانی فرموله شده و مرتبط به هم در خوشه‌هایی از مضامین (مقوله‌ها)؛ (۵) تلفیق نتایج در قالب یک توصیف جامع از موضوع مورد پژوهش؛ (۶) فرموله کردن توصیف جامع پدیده تحت

^۱. Colaizzi

مطالعه به صورت یک بیانیه روشن از ساختار اساسی پدیده مورد مطالعه که اغلب تحت عنوان ساختار ذاتی پدیده نام گذاری می شود؛ (۷) مراجعه مجدد به هر یک از شرکت کنندگان (حبیبی و جلال نیا، ۱۴۰۱: ۵۰). در پژوهش حاضر با دنبال کردن سئوالات پژوهش، ابتدا مصاحبه های انجام گرفته به متن تبدیل گردید و سپس زیر عبارت های معنی دار خط کشیده شد و سپس سعی شد طبق مراحل مذکور ساختار ذاتی تجربه زیسته از اقامت در کشور آلمان حاصل شود.

در خصوص پایایی، کرک و میلر (۱۹۸۶) به سه معنا از پایایی اشاره می کنند: (۱) پایایی آرمانی؛ (۲) پایایی در زمانی؛ و (۳) پایایی هم زمانی (فلیک، ۱۳۹۰: ۴۱۲-۴۱۰). به منظور اعتمادپذیری یافته ها، از چندین معیار استفاده گردید. در ابتدا تلاش شد از شهرهای مختلف در کشور آلمان از مهاجران که از شهر شیراز و طی ۱۰ سال اخیر به کشور آلمان مهاجرت کرده اند انتخاب و مصاحبه ها در بازه زمانی کافی و مناسب به منظور درک جامع تری از موضوع تحقیق انجام شوند. سپس، در فرآیند کدگذاری از تکنیک همسانی استفاده شد و طی آن، کدگذاری ها توسط دو نفر به صورت مجزا انجام و یافته ها با یکدیگر مقایسه شد. در انتها، نتایج برآمده از تحقیق به یکی از پژوهشگران که در کدگذاری ها مشارکت نداشت و نیز سه نفر از مشارکت کنندگان در تحقیق قرار داده شد و از آنان خواسته شد نظرات تکمیلی یا انتقادی خود را ارائه دهند. در پژوهش حاضر رعایت اخلاق پژوهش همواره مدنظر بوده است. نمونه ها با رضایت کامل در تحقیق مشارکت کردند.

جدول ۱. توصیف مشارکت کنندگان براساس برخی ویژگی های جمعیت شناختی و اجتماعی مهم

ردیف	نام	جنس	سن	شغل	وضع تأهل	تحصیلات	مدت اقامت (سال)	محل اقامت
۱	سلمان	مرد	۴۰	تکنسین کامپیوتر	مجرد	کاردانی کامپیوتر در آلمان	۵	برلین
۲	حسن	مرد	۳۱	طراحی داخلی	متاهل	کاردانی معماری در آلمان	۸	نورنبرگ
۳	پویا	مرد	۲۵	مهندس نرم افزار موبایل	مجرد	مهندسی نرم افزار از ایران	۲	برلین
۴	حبیب	مرد	۳۷	تکنسین برق شرکت	متاهل	مهندسی برق از ایران	۸	نورنبرگ
۵	صمد	مرد	۴۲	دستیار تحقیقات کشاورزی	متاهل	دکتری کشاورزی از فرانسه	۳	هانوفر
۶	علی	مرد	۴۱	پرستار بیمارستان	متاهل	کاردانی پرستاری از آلمان	۹	نورنبرگ
۷	فرزاد	مرد	۲۷	پرستار بیمارستان	مجرد	لیسانس پرستاری	۲	مونخ
۸	صفورا	زن	۳۳	دانشجوی دکتری	مجرد	بیوتکنولوژی در آلمان	۴	بن
۹	فرشته	زن	۴۵	خانه سالمندان	متاهل	دیپلم انسانی از ایران	۸	آنسباخ
۱۰	راضیه	زن	۲۹	کار در فروشگاه	مجرد	دوره صندوق داری از آلمان	۳	کلن
۱۱	آفرین	زن	۳۲	کار در مهد کودک	مجرد	لیسانس زبان انگلیسی	۴	بن
۱۲	بستانه	زن	۳۷	مدیر شرکت پتروشیمی	متاهل	فوق لیسانس کامپیوتر	۴	کلن

یافته‌های پژوهش

تجربه زیسته مهاجران از مهاجرت به خارج از کشور در چارچوب رویکرد پدیدارشناسی توصیف و تحلیل می‌گردد. ادراک و تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان از مهاجرت با انتزاع‌سازی ۲۵ مفهوم، ۹ خوشه و ۴ مضمون انتزاعی، تلخیص شدند. در نهایت مضمون محوری تحت عنوان "مهاجرت، فرصتی برای تغییر و پیشرفت در سایه تعارض‌ها" استخراج شد (جدول ۲). مضامین چهارگانه، متناسب با مقوله‌ها و مفاهیم برگرفته از زیرمجموعه‌ها تحت عنوان: «عقلانیت در گرو قانون‌مداری»، «رشد فردیت»، «کشش‌های اقتصادی» و «رانش‌های ناشی از تعارض زیستی-ارزشی» مفهوم‌پردازی شد. این داده‌ها در بازه زمانی حدوداً شش ماهه مصاحبه با مهاجران به‌دست آمد و از آن‌ها پرسیده شد: «تجربه شما از مهاجرت چیست؟ چه تصور ذهنی‌ای از مهاجرت دارید یا داشتید؟ چگونه مهاجرت را توصیف می‌کنید؟ چه احساسی نسبت به مهاجرت دارید؟ مهاجرت چه معنایی در زندگی شما دارد؟». در مواردی حتی از مهاجران خواسته شد تا خاطره یا عکس یا یادداشت یا هرگونه مدرک یا مستندی اگر در مورد اقدام‌شان به مهاجرت دارند نیز ارائه دهند.

جدول ۲. نمایی از مضامین فرعی، خوشه‌ها و مضامین اصلی زیرمجموعه مضمون نهایی: مهاجرت، فرصتی برای پیشرفت و تغییر در سایه تعارض‌ها

مضامین اصلی	خوشه‌ها	مضامین فرعی
عقلانیت در گرو قانون‌مداری	لزوم عمل به قانون	پرداخت به‌موقع مالیات، اقساط و بدهی
		نظم در محل کار و زندگی
		رعایت مقررات رانندگی
رشد فردیت	اهمیت استقلال	کاریابی راحت
		بهره‌مندی از تسهیلات
		پذیرش اجتماعی
کشش‌های اقتصادی	امنیت شغلی فراوانی شغل تخصص‌گرایی	تربیت مستقلانه فرزندان
		پرهیز از مداخلات در زندگی یکدیگر
		استقلال فردی در مسافرت، اوقات فراغت و ...
رانش‌های ناشی از تعارض زیستی/ارزشی	مشکلات سازگاری اجتماعی	استفاده بهینه از امکانات
		ساده‌زیستی (در پوشش، در اوقات فراغت و ...)
		دادن نمره مالی به هر فرد به نام «شوقا»، حقوق و مزایای مناسب شغلی
تعارض‌های احساسی-عاطفی	تعارض‌های احساسی-عاطفی	پیگیری روزانه اداره کار، وجود همیشگی شغل
		دادن مدرک تخصصی پیش از بکارگیری، شغل متناسب با تخصص داشتن
		دشواری آموزش زبان آلمانی
		موانع گذران روزمره زندگی
		دوری از خانواده
		فقدان صمیمیت
		دل‌تنگی‌ها
		بی‌اعتنایی‌ها

۱) عقلانیت در گرو قانونمداری

ایده عقلانیت و عقل‌گرایی در محور جامعه‌شناسی ماکس وبر قرار دارد. وی به‌طور ضمنی این ایده را مطرح می‌کند که هنجارها و ارزش‌های عقل‌گرایی به‌نحوی فزاینده در جهان مدرن نفوذ پیدا کرده‌اند. وبر عقلانیت را به‌طور موثر و سودمندی در تصور خود از دنیای مدرن غربی به کار گرفت و آنرا کوششی برای اصلاح و تکمیل شیوه زندگی دانست (دیلینی، ۱۳۹۲: ۲۰۹-۲۰۷). در ارتباط با این موضوع اغلب مشارکت‌کنندگان در اظهارات خود به رعایت مقررات و قوانین در اغلب امورات زندگی از جمله در محیط کار و زندگی روزمره؛ مانند پرداخت مالیات یا رعایت نظم در محیط کار و یا رعایت قانون و مقررات در رانندگی و سایر مسائل عنوان کرده‌اند. تم‌های مذکور به دو خوشه «لزوم عمل به قانون» و «انتفاع از رعایت قانون» قابل دسته‌بندی است.

لزوم عمل به قانون بیانگر آن است که فرد مهاجر محوریت رعایت قانون از سوی نهادهای حاکمیتی را از بدو ورود و در طول روز در محیط کار و زندگی روزمره را مشاهده می‌کند و می‌داند که خود نیز با این موضوع باید همسو شود تا بتواند از تسهیلات متعدد از جمله یافتن کار و محلی برای سکونت و موارد دیگر بهره‌مند شود. این ادراک را در دوران ابتدایی مهاجرت مدیریت می‌کند. به‌ویژه مدیریت در اموری مانند پرداخت به‌موقع مالیات، بدهی‌ها و رعایت نظم. حبیب ۳۷ ساله می‌گوید:

«به محض ورود مهاجر در ابتدا به اندازه برقراری یک زندگی معمولی به فرد مهاجر حقوق و اسکان موقت می‌دهند. در بحث کارمایی با توجه به قوانین موجود فرد به ادارات کار معرفی و او را ثبت نام می‌کنند. باید در انجام کار و در امور مالی خیلی منظم باشی. اگر وام گرفته‌ای یا چیزی را اقساطی خریده‌ای باید اقساط را درست و به موقع پرداخت کنی و گرنه نمره منفی می‌گیری و اعتبار مالی‌ات پایین می‌آید».

همچنین صفورا ۳۳ ساله در خصوص لزوم عمل به قانون می‌گوید:

«معنای نظم و استقلال و قانونمندی را اینجا با تمام وجود حس کردم. اگر نظم نباشد کارها پیش نمی‌روند. اما برعکس وقتی خوب کار کنی، تو را راحت می‌پذیرند».

جنبه دیگر عقلانیت در گرو قانونمداری به انتفاع از رعایت قانون بر می‌گردد. مهاجر به‌خوبی دریافته است که نه تنها الزام به رعایت قانون دارد، بلکه این قانونمندی برای وی منفعت دارد. حسن ۳۱ ساله می‌گوید:

«اگر قانونمند باشی به راحتی می‌توانی کار خوب به‌دست بیاوری و در انتخاب شغل، خودت تصمیم بگیری. اگر امتیاز خوب داشته باشی کار و درآمد بهتری گیرت می‌آید. مالیات به موقع بدهی، درست کار کنی، به موقع در محل کار حاضر شوی و منظم باشی واقعاً مهم است و به نفع آدم است».

و یا فرشته ۴۵ می‌گوید:

«از وقتی آمده‌ام اینجا خیلی قانونمند شده‌ام. خودم را شناخته‌ام. اینجا اگر بخواهی نیازهایت به خوبی تأمین شود باید روراست باشی و سخت کار کنی. چون وقتی خوب کار کنی، احترام داری و عدالت را در نظر می‌گیرند».

۲) رشد فردیت

فردگرایی به هر نوع ارزش، هنجار، رمزگان و چارچوب‌های تفسیری اطلاق می‌شود که کنشگران را به ترجیح شخصی و فردی سوق می‌دهد و این فرهنگ طی چند دهه گذشته شدت یافته است (نبوی، ۱۴۰۱: ۷). تقریباً اکثر مصاحبه‌شوندگان در طول مصاحبه‌ها اذعان داشتند که در آلمان زندگی مردم به گونه متفاوتی با آنچه که آن‌ها در ایران تجربه کرده‌اند، دارند. مثلاً به استقلال فردی زیاد اهمیت می‌دهند. از اشاره پاسخگویان به «اهمیت استقلال»، «منفعت بردن از صرفه‌جویی در زندگی»، رشد فردیت انتزاع گردید. بستانه ۳۷ ساله می‌گوید:

«در اینجا به اختیار خودم می‌توانم انتخاب کنم و مستقلانه تصمیم بگیرم. این جا آزاد هستم که هر طور دوست داشته باشم اوقات فراغت خودم را انتخاب کرده و سپری کنم. اصلاً اینجا کسی با آدم کاری ندارد که چطور زندگی می‌کنی».

فرزاد ۲۷ ساله نیز در خصوص اهمیت استقلال، به جنبه تربیتی اشاره می‌کند:

«بچه‌ها در آلمان در مدرسه و مهد کودک مستقل تربیت می‌شوند. فقط در دوران کودکی با والدین به مدرسه می‌روند. بزرگ‌تر که شدند خودشان باید به مدرسه بروند. باید در مدرسه و منزل مستقل باشند و خودشان کارهای شخصی‌شان را انجام دهند».

موضوع صرفه‌جویی در زندگی، هر چند در جامعه ایرانی موضوعی جمعی است و بیانگر توجه به دیگران است، اما در آلمان به عنوان یک کشور صنعتی که مبتنی بر فردگرایی است، جنبه‌ای فردگرایانه دارد. فرزاد ۲۷ ساله در این باره ادامه می‌دهد:

«مردمانی صرفه‌جو هستند. مثلاً افرادی را می‌شناسم که درآمدهای خوبی دارند ولی یک لباس را برای مدت‌های طولانی می‌پوشند. در بین آلمانی‌ها اسراف خیلی کم است. از یک وسیله تا آن جایی که می‌شود استفاده می‌کنند و دور نمی‌اندازند».

راضیه ۲۹ ساله می‌گوید:

«از وقتی اینجا (آلمان) آمده‌ام دیگر کمتر اسراف می‌کنم. شیوه زندگی‌ام خیلی تغییر کرده. به نظرم اصلاح شده. بهتر شده. مردم اینجا اسراف نمی‌کنند. یاد گرفته‌اند درست مصرف کنند. در مصرف آب، برق و همه چیز رعایت می‌کنند».

۳) کشش‌های اقتصادی

کشف برجسته پژوهش‌های تاریخی و انسان‌شناسانه جدید عبارت از این است که در نظام اقتصادی، انسان علی‌القاعده در مناسبات اجتماعی‌اش غوطه‌ور است. انسان عمل نمی‌کند تا فقط از منفعت فردی‌اش برای رفع نیازها در تصاحب اجناس مادی حفاظت کند، بلکه عمل می‌کند تا از منزلت اجتماعی‌اش نیز صیانت کند. به عبارتی بشر علاوه بر انگیزه‌های اقتصادی، انگیزه‌های غیراقتصادی نیز دارد (پولانی، ۱۳۹۹: ۱۲۰-۱۱۹). اظهارات مشارکت‌کنندگان منجر به کشف مقوله‌هایی نظیر «فراوانی شغل»، «امنیت شغلی» و «تخصص‌گرایی» گردید که به عنوان بخشی از تجارب زیسته آنان به کشف مضمون کشش‌های اقتصادی منجر شد.

از آن‌جا که بسیاری از مهاجرین ایرانی ساکن در آلمان برای داشتن شغل به این کشور مهاجرت کرده‌اند، اشاره به امنیت شغلی و فراوانی شغل یک تجربه زیسته جالب توجه است. صمد ۴۰ ساله می‌گوید:

«در اینجا دولت در همه امورات به‌ویژه در بحث اقتصادی خیلی نظم دارد. خیلی کم می‌شود فساد مالی داشت. به هر فرد یک گزارش مالی صد نمره‌ای به نام "شوفا"^۱ «مجتمع محافظتی وام‌ها» زیر نظر ادارات اطلاعاتی آلمان می‌دهند. اقتصاد بسیار خوب و منظمی دارد. در محیط کار اوقات هدر رفت خیلی کم دارند. مثلاً من در جایی که کار می‌کنم واقعاً نمی‌گذارند که بیکار بمانیم. شرایط و مقررات جوری است که نمی‌شود وقت هدر داد».

سلمان ۴۰ ساله می‌گوید:

«من در ایران فوق‌لیسانس داشتم. هر چه گشتم یک شغل متناسب با مدرکم پیدا نشد. اما اینجا نه. همیشه شغل، درآمد، مسافرت و اوقات فراغت دارم».

به زعم دورکیم تخصص‌گرایی نقش مهمی در ایجاد انسجام اجتماعی ایفا می‌کند که به فردگرایی اخلاقی منجر می‌شود (Durkhiem, 1957). در دنیای کنونی که افراد به دنبال پیشرفت‌های فردی خود هستند، تخصص‌گرایی یک کشش اقتصادی در راستای اقامت در آن جامعه محسوب می‌شود. بستانه ۳۷ ساله می‌گوید:

«کلاً در اروپا به تخصص‌گرایی اهمیت می‌دن. آلمان دوره‌های کارآموزی زیاد هست. به هر دوره‌ای که علاقه داشته باشی می‌ری و آموزش می‌بینی و کار هست. در آلمان به نظرم نسبت به کشورهای دیگر اروپا به تخصص و شایسته‌سالاری اهمیت می‌دهند. یکی از دلایل پیشرفت این کشور تخصص‌گرایی است. آدم ناشی بر سر کار نمی‌دارن».

۴) رانش‌های ناشی از تعارض زیستی-ارزشی

در اصطلاح جامعه‌شناسی «ارزش اجتماعی»^۲ عبارت از چیزی است که موضوع پذیرش همگان باشد. ویلیام آگ‌برن^۳ (۱۹۶۶) می‌گوید ارزش اجتماعی واقعه یا امری است که مورد اعتنای جامعه قرار دارد (وئوقی و نیک‌خلق، ۱۳۶۹: ۱۸۷). با توجه به گفته‌های مهاجران ملاحظه می‌شود فرد مهاجر از بدو ورود با شرایط جدیدی مواجه می‌شود. بسیاری از مشارکت‌کنندگان به وجود تفاوت‌های فرهنگی-ارزشی به‌ویژه در ابتدای ورود به کشور آلمان اقرار کرده‌اند و آن‌را به‌عنوان بخشی از تجربه زیسته خود بیان کرده‌اند. این تجربه زیسته، رانش ناشی از تعارض زیستی ارزشی، زندگی در سرزمین غیرمادری است که از اشاره مشارکت‌کنندگان به «مشکلات سازگاری اجتماعی» و «تعارض‌های احساسی و عاطفی» انتزاع می‌گردد. حبیب ۳۷ ساله می‌گوید:

«اگر یک بار دیگر به شرایط قبل برگردم و این مشکلات و سختی‌های سازگاری با برخی موضوعات را بدانم، تصمیم به مهاجرت نمی‌گیرم».

1. Schutzgemeinschaft Fur allgemeine Kreditsicherung.

2. Social Value

3. William F . Ogburn

و پویا ۲۵ ساله می گوید:

«در اینجا بالاخره در هفته و یا در ماه یک یا دوبار دلتنگی به سراغ آدم می آید. فقط دوری از عزیزانم خیلی دلتنگم می کند. البته برای دوستان و وطن هم دلتنگ می شوم. هر آدمی که باشی حتماً دلتنگی به سراغت می آید. من اینجا دوستانی پیدا کرده ام اما دوستی های شان با دوستی ها در ایران تفاوت دارد. دلگرم کننده نیست، ولی مجبوریم بسازیم».

موضوع تعارض های عاطفی و احساسی به تفاوت های فرهنگی دو کشور آلمان و ایران برمی گردد. به ویژه این که در ایران مردمان شیرازی به داشتن روابط صمیمی با یکدیگر، اهمیت دادن به دورهمی های شبانه در ایران شهرت دارند. لذا پذیرش فرهنگی که برخلاف عاطفه ورزی های برآمده از فرهنگ ایرانی، فردیت را دنبال می کنند و به زندگی ماشینی خو کرده اند، سخت می باشد. در خصوص تعارض های عاطفی، فرزاد ۲۷ ساله از تجربه خود می گوید:

«این که بتوان ایران را با اینجا مقایسه کرد اصلاً نمی شود. اینجا انگار همه چیز خشک و ماشینی است. باید خیلی صبور بود تا بشود شناخت به دست آورد. در ایران راحت تر می توان ارتباط برقرار کرد. به طور کلی اینجا مردم بیشتر سرشان به کار خودشان است و خیلی کم به دیگران و اطراف اعتنایی دارند. به محضی که وارد آلمان شدم این موضوع را به خوبی و به وضوح حس کردم. آلمانی ها در روابط سرد هستند».

همچنین آفرین ۳۲ ساله می گوید:

«در اوایل ورود به کشور آلمان واقعاً این که مردم این جا چقدر به آدم بی اهمیت هستند و اعتنایی ندارند برایم موجب دلتنگی بود. الان دیگر کم کم عادت کرده ام. ولی این موضوع کاملاً واضح است و هنوز احساس ناراحتی دارم. مثلاً آلمانی ها از حضور در اماکن و یا فروشگاه ها یا محل کار نسبت به حضور یکدیگر و دیگران هیچ اعتنا و عکس العملی نشان نمی دهند در حالی که ما ایرانی ها در این مورد بهتر هستیم».

موضوع تجربه زیسته مهاجرین در کشور آلمان در قالب مقوله های اصلی حاصله، اعم از عقلانیت در گرو قانون مداری، رشد فردیت، کشش های اقتصادی و رانش های ناشی از تعارض به استخراج مضمون نهایی با عنوان «مهاجرت، فرصتی برای پیشرفت و تغییر در سایه تعارض ها» گردید. این مضمون بیانگر آن است که مقوله های عقلانیت و رشد فردیت و کشش های اقتصادی که اشاره به سناریوی رشد فردگرایی در سال های اخیر در سطح جهانی دارد، همچنان با چالش هایی همراه است و ارزش های فردگرایانه همه تجارب زیسته افراد احاطه ننموده است. لذا این مفاهیم در کنار تجربه ناشی از رانش های ارزشی قرار می گیرد که برای فرد نوعی فشار روحی به بار می آورد. اشاره به فرصتی برای پیشرفت و تغییر، دغدغه های مشارکت کننده را نشان می دهد که حکایت از دنبال کردن رؤیای پیشرفت به قیمت متحمل نمودن فشارهای اجتماعی همچون سردی روابط اجتماعی، احساس تنهایی و غریبه بودن در کشور آلمان دارد.

بحث و نتیجه گیری

در قرن هجدهم انگلستان به قدرتی صنعتی در جهان بدل شد. ارکان مختلف تحول یافت و این کشور را به کشوری توسعه یافته و کارآمد تبدیل نمود. تا جاییکه صنعتی شدن و توسعه یافتگی به عنوان یک ابزار در مسیر توسعه برای هر کشوری به یک آرمان و مطالبه

تبدیل گردید. در این راه وجود نیروی انسانی فعال و کارآمد برای توسعه و پیشرفت جوامع انسانی، نیازی غیرقابل انکار است. توسعه، پیشرفت، صنعتی شدن و وجود نیروهای فعال و کارآمد از مباحث کلیدی برای ارتقاء هر جامعه به شمار می آیند.

در تحقیق حاضر تجربه زیسته از اقامت مهاجران از شهر شیراز به کشور آلمان به عنوان یک کشور صنعتی و پیشرفته با روش پدیدارشناسی واکاوی شده است. امروزه با مهاجرت، به ویژه مهاجرت های بین المللی بخش زیادی از افراد و سرمایه ها از کشورها خارج می شوند. از این رو مطالعه چنین موضوعی مستلزم توصیف درک و تجربه زیسته کسانی است که به صورت انضمامی و عینی درگیر مهاجرت هستند. در پژوهش حاضر تجارب زیسته افراد مورد مطالعه به یک کشور صنعتی حاکی از آن است که اقامت در این کشور، به تجارب متفاوت در سبک زندگی (سادگی در پوشش، مقرراتی بودن و ..)، در اوقات فراغت، در شرایط اقتصادی و اجتماعی، در جذب افراد و البته حس تنهایی در آن ها منجر شده است.

در توصیف مصاحبه شوندگان از اقامت در کشور آلمان، اشاره به ایجاد تغییر در زندگی از جنبه های اقتصادی، اجتماعی و خانوادگی، محور ذهن آگاهی مصاحبه شوندگان را نشان می داد. یافته این پژوهش با تاکید بر مهاجرت فرصتی برای تغییر و پیشرفت، با تحقیق افیونی و قاسمی (۱۳۹۸) همسو است. در تحقیق افیونی و قاسمی نیز دریافته اند که شرایط زیست اجتماعی مهاجران با تغییری ملموس روبرو شده است.

در نگاه پدیدارشناسانه به موضوع اقامت مهاجرین در کشور آلمان در این پژوهش، این سؤال مطرح بود که افراد جنس و نوع روابط خود را چگونه تعریف و مدیریت می کنند؟ در این خصوص دنبال کردن رشد فردی و اصولا تلاش برای دستیابی به آرزوهایی که در جامعه هدف نتوانسته بودند به آن دست یابند، برجسته می نمود. همچنین افراد در کشور آلمان متوجه شده اند که اگر بخواهند به خواسته ها که همانا داشتن شغل و جایگاه اجتماعی مطلوب است برسند، مستلزم توجه به قانون است. موضوعی که به زعم تودارو در سیاست گذاری های سطح کلان تعبیه شده است. مهاجران اغلب در تجربه زیسته خود به تفاوت های شرایط اقتصادی و اجتماعی بین کشور مبدا و مقصد اشاره کرده اند. این تفاوت ها یادآور نظریه تودار است که بیان می دارد، سطح توسعه یافتگی مانند سیاست های دستمزد و درآمد، می تواند مهاجرت را تحت تاثیر قرار دهد (تودارو، ۱۳۹۱). از طرفی دیگر تجارب زیسته افراد حاکی از نوعی دگرگونی ارزشی است که طی آن افراد خود شکوفایی در امور اقتصادی و اشتغال را دنبال می کنند. این رخداد بیانگر فرضیه کمیابی اینگلهارت است که براساس آن افراد بیشترین ارزش ذهنی را برای چیزهایی قائل هستند که عرضه آن در جامعه کم است (اینگلهارت، ۱۳۷۸). در حقیقت وقتی در جامعه امکان پرورش استعدادها در مهارت های گوناگون فراهم نباشد، تغییر محیط زندگی برای پرورش استعدادها، علی رغم مشکلات و تعارض های زیستی، ارزشی، به یک مقاومت برای پیشرفت تبدیل می شود. با این حال ارزش های دوری از وطن و فضای گرم و صمیمانه موجود در وطن مادری نیز برای آنان آزاردهنده است که ناگزیر هستند در مدیریت زندگی خود، بر این احساس ها در جهت رسیدن به ارزش های خود شکوفایی، غلبه کنند. در این خصوص تحقیق حاضر با پژوهش سلطانی و همکاران (۲۰۲۱) در بررسی فعالیت بدنی زنان مهاجر ایرانی که به رهایی از سنت ها و فشارهای اجتماعی و فرهنگی اشاره داشته اند، همسو می باشد.

سؤال محوری دیگر پژوهش حاضر با نگاه پدیدارشناسانه، این بود که شرایط برانگیزاننده از اقامت در کشور آلمان چیست؟ اشاره مشارکت کنندگان به امنیت شغلی، فراوانی شغل و تخصص گرایی یادآور نظریه اورت لی (۱۹۶۶) در اشاره به کشش در جامعه مقصد می باشد که به عدم تعادل فضایی اشاره دارد. در حقیقت پتانسیل بالای اقتصادی در کشور آلمان اقامت در این کشور را برای مهاجرین جذاب ساخته و آنان را برمی انگیزد تا برای دستیابی به اهداف خود شکوفایی و ارزش های مربوط به رشد فردیت، اقامت را بر بازگشتن به

وطن ترجیح دهند. این یافته با پژوهش ودادهیر و اشراقی (۱۳۹۸) با توجه به مضامین قانون محوری به عنوان فاکتورهای جاذبه و ضعف این مقوله‌ها در کشور مبدأ به عنوان عوامل دافعه، همسو است.

آنچه که یک پژوهش پدیدارشناسانه در نهایت دنبال می‌کند، دستیابی به کنه معنای ذهنی است که کنشگر اجتماعی تحت عنوان ذهن آگاهی دارد. این ذهن آگاهی در مطالعه تجربه زیسته، ادراکات و احساسات مشارکت‌کننده را مورد توجه قرار می‌دهد و تلاش می‌کند تا توصیفی از پدیده به دست آرد. لذا با تجمیع کلیه مقوله‌ها و مضامین می‌توان به کنه ذاتی پدیده پی برد و آن را در قالب مضمون نهایی به تصویر کشاند. در این پژوهش «مهاجرت، فرصتی برای پیشرفت و تغییر در سایه تعارض‌ها»، ادراک نهایی از تجربه زیسته اقامت در کشور آلمان را نشان می‌دهد. توجه مشارکت‌کنندگان به رشد فردیت و پذیرش قانون به عنوان یک حرکت عقلانی برای دست یابی به اهداف بلندمدت، به زعم گیدنز (۱۳۷۸) حکایت از نوعی سیاست زندگی دارد که به سمت سیاست فردی شدن رفته‌اند. سیاست زندگی به تحقق خویش شدن اشاره دارد. اقامت در کشور آلمان برای این مهاجرین نوعی فرصت برای پیشرفت است. در دنیای کنونی سیاست زندگی مبتنی بر فردی شدن، جایگزین سیاست‌های مبتنی بر جمع‌گرایی شده است که در تقابل با سنت است. به گونه‌ای که مهاجرین تلاش می‌کنند بر تنش‌های ناشی از تعارض‌های مرتبط با سازگاری اجتماعی و تعارض‌های روحی و روانی فایق آیند.

با تجمیع یافته‌های پژوهش می‌توان گفت در ابتدا فرد مهاجر با نوعی ابهام و سردرگمی در جامعه جدید مواجه می‌شود. در بحث روابط اجتماعی چالش‌های اساسی در ارتباط و تعامل با دیگران و ارزش‌ها و فرهنگ کشور میزبان در پیش روی فرد مهاجر وجود دارد. کیفیت زندگی فرد مهاجر فراز و فرودهایی داشته که باید خود را با فرهنگ و ارزش‌های جامعه جدید همسو نماید. او باید شرایط زندگی در محیط جدید را بشناسد. گرچه باید خود را با اجتماع و فرهنگ جامعه جدید ادغام کند، اما نمی‌تواند به طور کامل از آموزه‌های اجتماعی و فرهنگی گذشته خود جدا شود. با این وصف، تجربه زیسته افراد مورد مطالعه حاکی از آن است که برای رشد و پیشرفت فردی افراد حاضر هستند که سختی‌های دوری از وطن را تحمل نمایند. اما به دلیل فضای روابط اجتماعی صمیمانه‌تر در ایران حاضر نیستند، از پیشرفت‌های فردی خود بگذرند. چنین شرایطی توجه به نیازهای فردی افراد را در راستای پیشرفت فردی از سوی برنامه‌ریزان اجتماعی دو چندان می‌سازد. بنابراین توجه به این موضوع بسیار جای تأمل دارد که در اختصاص تسهیلات بیشتری به‌ویژه برای جوانان، تجدیدنظر اساسی صورت گیرد. در خصوص دادن شناخت و آگاهی به افراد جامعه در مورد شرایط مهاجرت، در خصوص اوقات فراغت، در مورد روابط فردی و اجتماعی و امورات دیگر باید برای جامعه ظرفیت‌های جدید در نظر گرفته شود. توجه به این نکته مهم است که وقتی افراد حاضرند سختی‌های مهاجرت به یک کشور دیگر را قبول کرده و تحمل نمایند، چرا نباید حداقل شرایط (شغل مناسب، درآمد عادلانه، اوقات فراغت دلخواه، برابری و آزادی‌های اجتماعی بیشتر و ...) را برای آن‌ها در داخل فراهم نمود تا بتوانند توانمندی‌های خود را در کشور خود به ظهور رسانده و در خدمت مملکت و مردمان خود باشند؟ برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران باید توجه داشته باشند که جامعه ایران طی دهه‌های اخیر تغییرات زیادی در حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی و فکری را به خود دیده است. بنابراین توجه به این تغییرات و قبول تغییرات نکته مهمی است که اگر در نظر گرفته نشود باید انتظار داشت مهاجرت‌های بیشتری در آینده اتفاق خواهد افتاد که این امر سبب می‌شود نیروهای انسانی و سرمایه‌های انسانی و مالی بیشتری از کشور بیرون برود.

سخن پایانی در خصوص محدودیت‌های پژوهش این‌که، در انجام پژوهش حاضر بین محقق و مشارکت‌کنندگان فاصله مکانی وجود داشت؛ از جمله این‌که مصاحبه‌ها از طریق فضای مجازی انجام گرفت که در مقایسه با مصاحبه حضوری سختی‌هایی به دنبال داشت. دیگر این‌که فاصله زمانی بین دو کشور، ایران و آلمان، محدودیت‌هایی را برای طرفین ایجاد می‌نمود. از دیگر محدودیت‌های پژوهش

حاضر، به نمونه مشارکت‌کنندگان برمی‌گردد که به‌طور کلی البته می‌توان آن را در زمره محدودیت عمومی تحقیقات کیفی دانست. به‌هرحال، مشارکت‌کنندگان پژوهش حاضر، نمونه‌ای خاص بوده‌اند که علی‌رغم این که پژوهشگران سعی کرده‌اند اصل حداکثر تنوع را در انتخاب نمونه‌ها رعایت نمایند، اما در هر حال به خوبی واقفیم که پژوهش حاضر، انواع متفاوتی از تجربه‌های منفی مهاجران و چالش‌های زندگی آنان را به‌خوبی پوشش نداده است. تحقیقات آینده، می‌تواند ابعاد منفی و چالش‌انگیز تجربه‌های مهاجران را عمیق‌تر مورد کنکاش قرار دهند.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده سوم است. نویسندگان مقاله از مهاجرین ایرانی مقیم آلمان که از طریق فضای مجازی در این پژوهش مشارکت نمودند، از داوران رساله که بازخوردهای مفیدی ارائه نموده‌اند و همچنین از داوران ناشناس این مقاله که نظرات مفید و سازنده‌ای ارائه نمودند، تقدیر و تشکر می‌نمایند.

منابع

- احمدی، سیروس. (۱۳۹۳). جامعه‌شناسی صنعتی. انتشارات جامعه‌شناسان.
- افشاری، علی؛ معینی، سید رضا؛ و انصاری، حمید. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مهاجرت جوانان تهرانی به خارج از کشور. مطالعات راهبردی ورزش و جوانان، ۱۹(۴۷)، ۳۰-۹. https://fasname.msy.gov.ir/article_357.html
- افیونی، شکوه؛ و قاسمی، عاصمه. (۱۳۹۹). تحلیل تجربه زیسته زنان از مهاجرت (مطالعه مهاجرت برون مرزی زنان). فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبائی، ۲۶(۸۷)، ۱۵۵-۱۷۸. <https://doi.org/10.22054/qjss.2020.46305.2146>
- اکبری، یونس. (۱۳۹۹). فهم ذهنی مهاجران از جاذبه و دافعه مقصد و مبدأ مهاجرت، مطالعه موردی مهاجران محله خلیج فارس شمالی تهران. نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۵(۳۰)، ۳۲۱-۳۴۲. <https://doi.org/10.22034/jpai.2021.134727.1157>
- اینگلهارت، رونالد؛ و آبراهامسون، پل. (۱۳۷۸). امنیت اقتصادی و دگرگونی ارزشی. مطالعات فرهنگ-ارتباطات، ۱۴(۱۵)، ۵۹-۱۰۶. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/269440>
- برومندزاده، محمدرضا؛ و نوبخت، رضا. (۱۳۹۳). مروری بر نظریات جدید مطرح شده در حوزه مهاجرت. فصلنامه جمعیت، شماره ۸۹-۹۰، ۷۳-۹۰. <https://ensani.ir/fa/article/387489>
- پولانی، کارل. (۱۳۹۹). دگرگونی بزرگ (ترجمه محمد مالجو). تهران: انتشارات شیرازه.
- تودارو، مایکل. (۱۳۹۱). توسعه اقتصادی در جهان سوم (ترجمه غلامعلی فرجادی). انتشارات کوهسار.
- جمادی، سیاوش. (۱۴۰۰). زمینه و زمانه پدیدارشناسی. نشر ققنوس.
- حبیبی، آرش؛ و جلال‌نیا، راحله. (۱۴۰۱). پدیدارشناسی. نشر نارون دانش.

حسین‌پور، میتراسادات؛ و بهزادی، فهیمه. (۱۴۰۱). شناسایی عوامل موثر بر مهاجرت اساتید، پژوهشگران و فعالین استارت‌آپ‌ها در ایران. سیاست‌نامه

علوم و فن‌آوری، ۴(۱۲)، ۴۶-۱۸. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24767220.1401.12.4.4.5>

خبرگزاری ایلنا. (۱۴۰۳). خروج دویست میلیارد دلار سرمایه با مهاجرت فعالان اقتصادی. بازیابی از: [https://www.ilna.ir/fa/tiny/news-](https://www.ilna.ir/fa/tiny/news-1558868)

[1558868](https://www.ilna.ir/fa/tiny/news-1558868)

دیلینی، تیم. (۱۳۹۲). نظریه‌های کلاسیک جامعه‌شناسی (ترجمه بهرننگ صدیقی و وحید طلوعی). نشرنی.

ذهامی، دن. (۱۳۹۸). پدیدارشناسی هوسرل (ترجمه مهدی صاحب کار و ایمان واقفی). نشر روزبهان.

رصدخانه مهاجرت ایرانیان. (۱۴۰۰). سالنامه مهاجرت ایرانیان. دانشگاه شریف تهران.

رصدخانه مهاجرت ایرانیان. (۱۴۰۱). سالنامه مهاجرت ایرانیان. دانشگاه شریف تهران.

سجادی، حامد؛ امیرکافی، مهدی؛ و گروسی، سعیده. (۱۴۰۳). سرمایه اجتماعی، امید به آینده، و تمایل به مهاجرت بین‌المللی: مطالعه‌ای در میان

دانشجویان دانشگاه‌های شهر کرمان. تداوم و تغییر اجتماعی، ۳(۲)، ۴۱۱-۳۸۱.

<https://doi.org/10.22034/jssc.2024.21701.1126>

سوری، محمد؛ فرحبخش، کیومرث؛ و نعیمی، ابراهیم. (۱۴۰۰). تجارب زیسته خانوادگی ایرانیان مهاجر کانادا. روانشناسی تحولی، ۱۸(۶۹)، ۶۳-۷۵.

<https://sanad.iau.ir/Journal/jip/Article/1054425>

فلیک، اووه. (۱۳۹۰). درآمدی بر تحقیق کیفی (ترجمه هادی جلیلی). تهران: نشرنی.

قمریان، فاطمه؛ فتحی، سیروش؛ و نوابخش، مهرداد. (۱۳۹۹). بررسی نگرش دانشجویان به پدیده مهاجرت به خارج از کشور (مورد مطالعه دانشجویان

دانشگاه صنعتی شریف و علم و صنعت تهران). جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۰(۲)، ۷۷۳-۷۸۸.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22286462.1399.10.38.12.7>

کاوفر، استفان؛ و چمرو، آنتونی. (۱۳۹۹). پدیدارشناسی (ترجمه ناصر مؤمنی). انتشارات روزگار نو.

کرسول، جان. (۱۳۹۶). پویش کیفی و طرح پژوهش (ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی). انتشارات صفار.

گیدنز، آنتونی. (۱۳۷۸). تجدد و تشخص: جامعه و هویت شخصی در عصر جدید (ترجمه ناصر موفقیان). نشرنی.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۸۵). سیاست‌های کلی نظام. قابل دسترسی در:

<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/99709>

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۳). قانون برنامه پنج‌ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران.

<https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1809128>

نبوی، سیدحسین. (۱۴۰۱). فردگرایی و جمع‌گرایی در ایران: تحلیلی از وضعیت اخلاق اجتماعی. تهران: مرکز رصد فرهنگی کشور.

وثوقی، منصور؛ و نیک‌خلق، علی‌اکبر. (۱۳۶۹). مبانی جامعه‌شناسی. تهران: انتشارات خردمند.

ودادهیر، ابوعلی؛ و اشراقی، سمیه. (۱۳۹۸). مهاجرت در جامعه پزشکی ایران: مطالعه‌ای کیفی. پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۲۳(۹۲)، ۴۲-۲۳.

https://journal.irphe.ac.ir/article_702974.html

Afshari, A., Moini, S. R., & Ansari, H. (2020). A study on relationship between social capital and juveniles' tendency to migration. *Strategic Studies on Youth and Sports*, 19(47), 9-30. [In Persian].
https://fasname.msy.gov.ir/article_357.html

Afyouni, Sh., & Ghasemi, A. (2020). Analysis of women's lived experience of migration (The study of women's cross-border migration). *Social Sciences*, 26(87), 155-178. [In Persian].
<https://doi.org/10.22054/qjss.2020.46305.2146>

Ahmadi, S. (2014). *Industrial sociology*. Jameshanasan Publication. [In Persian].

Akbari, Y. (2021). Immigrants' mental understanding of the pull and push of the destination and origin of migration: A case study of immigrants in the North Persian Gulf District of Tehran. *Journal of Population Association of Iran*, 15(30), 321-342. [In Persian].
<https://doi.org/10.22034/jpai.2021.134727.1157>

Akef, Z., Poyrazli, S., & Quintero, I. (2024). An exploration of the lived experiences and psychological states of migrants and refugees. *The Qualitative Report*, 29(1), 68-88. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2024.5555>

Bray, Y., Wright-St Clair, V., & Goodyear-Smith, F. (2018). Exploring the lived experience of migrants dying away from their country of origin. *Quality of Life Research*, 27(10), 2647-2652. <https://doi.org/10.1007/s11136-018-1909-1>

Bromandzade, M. R., & Nobakht, R. (2014). The review of new theories on migration. *Publication Quarterly*, 21(89, 90), 73-90. [In Persian]. <https://ensani.ir/fa/article/387489>

Creswell, J. W. (2017). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (H. Danaeefard & H. Kazemi, Trans.). Saffar Publication. [In Persian].

Delaney, T. (2013). *Classical social theory* (B. Sedighi & V. Toloe, Trans.). Ney Publication. [In Persian].

Durkheim, E. (1957). *Professional ethics and civic morals* (C. Brookfield, Trans.). Routledge & Kegan Paul.

Flick, U. (2011). *An introduction to qualitative research* (H. Jalili, Trans.). Ney Publication. [In Persian].

Ghamarian, F., Fathi, S., & Navabakhsh, M. (2020). Investigating students' attitude to migration phenomenon. *Journal of Geography & Regional Planning*, 10(2), 773-788. [In Persian].
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22286462.1399.10.38.12.7>

Giddens, A. (1999). *Modernity and self-identity in the late modern age* (N. Movaffaghian, Trans.). Ney Publication. (Original work published 1991). [In Persian].

- Habibi, A., & Jalalnia, R. (2022). *Phenomenology*. Narvan-e Danesh Publication. [In Persian].
- Hosseinpour, M., & Behzadi, F. (2023). Determinants of emigration of professors, researchers and startup activists in Iran. *The Journal of Science and Technology Policy Letters*, 12(41), 18–46. [In Persian]. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24767220.1401.12.4.4.5>
- Inglehart, R., & Abramson, P. R. (1999). Economic security and value change (Sh. ShafiKhani, Trans.). *Culture-Communication Studies*, 4(14, 15), 59–106. [In Persian]. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/269440>
- Iran Migration Observatory. (2021). *Iran migration outlook, 2021*. Sharif University of Technology. [In Persian]. <https://imobs.ir/outlook/detail/5>
- Iran Migration Observatory. (2022). *Iran migration outlook, 2022*. Sharif University of Technology. [In Persian]. <https://imobs.ir/outlook/detail/22>
- Islamic Parliament Research Center of the Islamic Republic of Iran. (2006). *General policies of the Islamic Republic of Iran*. [In Persian]. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/99709>
- Islamic Parliament Research Center of the Islamic Republic of Iran. (2024). *Law on the seventh five-year development plan of the Islamic Republic of Iran (2024-2028)*. [In Persian]. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/1809128>
- Jamadi, S. (2021). *The context and era of phenomenology*. Ghoghnoos Publication. [In Persian].
- Käufer, S., & Chemero, A. (2020). *Phenomenology* (N. Momeni, Trans.). Roozegare No Publication. [In Persian].
- Kirk, J., & Miller, M. L. (1986). *Reliability and validity in qualitative research*. Sage Publication.
- Koser, K. (2016). *International migration: A very short introduction* (2nd ed.). Oxford University Press.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1), 47–57. <https://doi.org/10.2307/2060063>
- Nabavi, S. H. (2022). *Individualism and collectivism in Iran: An analysis of the state of social ethics*. Iranian Cultural Data Center. [In Persian].
- News Agency of ILNA. (2024, January 18). *Departure of 200 billion dollars capital with emigration of economic activist*. [In Persian]. <https://www.ilna.ir/fa/tiny/news-1558868>
- Ogburn, W.F. (1966). *Social change: with respect to cultural and original nature*. Delta books.
- Polanyi, K. (2020). *The great transformation* (M. Maljoo, Trans.). Shirazeh Publication. [In Persian].
- Rajendran, D., Farquharson, K., & Hewege, C. (2017). Workplace integration: The lived experiences of highly skilled migrants in Australia. *Equality, Diversity and Inclusion*, 36(5), 437–456. <https://doi.org/10.1108/EDI-11-2016-0094>

- Soltani, N., Botticello, J., & Watts, P. (2021). Exploring the physical activity of Iranian migrant women in the United Kingdom: A qualitative study. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 16(1), Article 1963111. <https://doi.org/10.1080/17482631.2021.1963111>
- Soori, M., Farahbakhsh, K., & Naeimi, E. (2021). Investigating the familial lived experiences of Iranian living in Canada. *Journal of Developmental Psychology*, 18(69), 63-75. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/Journal/jip/Article/1054425>
- Todaro, M. P. (2012). *Economic development in the third world* (G. Farjadi, Trans.). Koohsar Publication. [In Persian].
- United Nations, International Organization for Migration (IOM). (2020). *World migration report 2020*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
- Vedadhir, A., & Eshraghi, S. (2019). Attitude toward migrate abroad in Iranian medical community: A qualitative study. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 25(2), 23-42. [In Persian]. https://journal.irphe.ac.ir/article_702974.html
- Vosoghi, M., & Nik kholgh, A. K. (1990). *Introduction to sociology*. Kheradmand Publication. [In Persian].
- Zahavi, D. (2019). *Husserl's phenomenology* (M. Sahebkar & I. Vaghefi, Trans.). Rozbehan Publication. [In Persian].